

ОРГАНИЗАЦИЈА ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА У КОМБИНОВАНОМ ОДЕЉЕЊУ

Реч **организација** потиче од грчке речи „**органон**“ (**оруђе**) и представља „радну целину која има да служи одређеним циљевима на различитим подручјима друштвене делатности (политичком, економском, хуманитарном, здравственом, образовном, религијском, итд.)“

Милан Вујаклија, у свом речнику страних речи и израза (1996/97.), каже да је ова реч латинског порекла (*organisatio*), што значи устројство или уређење. Латинска реч *organisation*, међутим, означава и спајање појединих делова (органа) у целину, тако да та целина буде способна за живот.

Термин **организација** се користи и као ознака за науку о начелима за постизање оптималних резултата у реализацији постављених циљева и задатака у некој области која се захваљујући коришћењу научних метода почетком 19. века развила у посебну науку под називом **ергологија** односно **ергономија**.

Појам организације везан је, пре свега, за производњу и одатле је пренет у друге делатности, па и у образовно-васпитни процес.

Организацију образовно-васпитног процеса, међутим, не можемо идентификовати (поистоветити, изједначити) са организацијом у производњи. Битна разлика између опште схваћене организације рада и организације васпитања и образовања састоји се у томе што се организација васпитања и образовања базира на ширим циљевима, на тоталитету индивидуума ради кога се организује васпитно-образовни процес у коме је он и субјект. Савремена организација рада у производњи срачуната је на постизање оптималне економичности и рентабилности у пословању предузећа, нужно ограничава и онемогућује слободу акције појединца. Осим тога, при организацији васпитно-образовног процеса рачуна се на индивидуалну иницијативу и стварање радних навика. Према томе, организација образовно-васпитног рада у школама није техницистичка ни технолошка, већ у највећој мери социјална, јер се везује за комплексну социјалну личност која се налази под утицајем систематског васпитања и учења.

Очигледно је, дакле, да је **организација васпитно-образовног процеса школе комплекснија и сложенија од организације производње**. Она обухвата емпиријски и

рационално верификоване нормe, правила, процесе и друге одредбе којима се регулише ток наставе и осигурава њена ефикасност.

Радисав Ничковић под организацијом рада подразумева структуру наставног процеса и научни приступ његовој организацији; процес учења као иманентну (својствену) делатност ученика укључујући фазе, трансфер, интерперсоналне односе и ефекте; разне врсте дидактичких система (програмирана, проблемска, индивидуализована настава); алгоритамске и друге моделе у настави; групне, колективне и индивидуалне облике рада у настави; наставни час са свим његовим фазама, динамиком, структуром и делатностима (упознавање са новим садржајима, консолидовање стечених сазнања, примена усвојених знања, в редновање и самовредновање постигнутих ефеката); ваннаставне активности (стваралачке слободне активности, ученичко самоуправљање, такмичења); наставна средства и уређаје (класичне и савремене) у настави: ТВ и радио, видео технику, компјутере, мултимедијалне учионице, медијатеке, уџбенике и изворе сазнавања ван школе; функције наставника (организационо – техничке, педагошко-психолошке, социјалне, креативне, координативне, кооперативне, демократске, евалуативне и др.); педагошко-психолошко-социолошка својства школске архитектуре и њене савремене функције, итд.

Општост и ширина наведених одређења организације образовно-васпитног рада школе, односно наставе, јасно показују о каквом се сложеном проблему ради.

С термином **организација** повезани су и термини **модернизација, иновација, рационализација, реформа**. То, међутим, не значи да се између њих може ставити знак једнакости.

Садашњи вид организације наставе везан је за личност чешког педагога Јана Амоса Коменског, једног од највећих педагошких класика, утемељивача народног образовања и обавезне школе. Он је, решавајући проблем масовности образовања, у својој Великој дидактици увео ред у организацију рада школа и поставио темеље настави који су чврсти и до данашњих дана. Коменски, међутим, није имао у виду потребу да се једним одељењем у току школске године обухвате ученици различитих разреда. Његов систем почива на тзв. чистим одељењима, а данас се примењује и у комбинованим, што ствара много тешкоћа и проблема и често доводи до апсурда и противречности.

Крај 19. и почетак 20. века карактеришу бројни покушаји да се осмисли таква организација школе и наставе која ће превазићи бројна ограничења и слабости разредно-предметно-часовног система који је конституисао Коменски. Неки од њих су **умеренији** (концентрација наставе, корелација наставе, настава по епохама, целовита настава, егземпларна настава, тимска настава и тако даље), док су други **радикалнији** (Манхајмски систем, Далтон план, Лабораторијско-бригадни систем, Пројект метода, Јена план, неформална школа, слободна школа, отворена школа, настава на даљину, школа без разреда, амбулантне школе, покретне школе и тако даље). Ни један од њих, међутим, није успео да се наметне у ширим размерама и потисне, односно замени систем који је конституисао Коменски. Треба, међутим, нагласити да сваки од ових покрета садржи у себи и неке елементе корисне за организацију образовно-васпитног рада у комбинованом одељењу. У том погледу посебно су интересантне, на пример, школа без разреда, амбулантне школе, настава на даљину и покретна школа. Проблем се јавља кад те елементе треба издвојити, укомбиновати у једну целину и применити у непосредној образовно-васпитној пракси.

Живимо у времену у коме постоји много алтернатива и предлога почев од негирања било какве организације, наставног програма, наставе и наставника до заговарања идеје о организацији васпитно-образовног рада на научним основама уз стално техничко, технолошко и дидактичко иновирање, при чему треба да се битно мења улога наставног програма, наставника и, пре свега, ученика. Ипак већина савремених пројеката којима је циљ истраживање основне школе, њених циљева, задатака и организације има неке карактеристике као заједничке:

- фундаментално образовање, као квалитетна концепција образовања,
- поштовање дететове индивидуалности и заговарање диференциране педагогије,
- истицање континуитета у процесу едукације,
- организација образовања, квалитативни помаци у функционисању школе.

Осим тога, савремена организациона решења углавном наглашавају улогу ученика, његов положај и активност, али не у смислу педоцентризма, већ у смислу савремене еманципирајуће хумане педагогије.

Комбинована одељења, с обзиром на релативно мали број ученика у њима, простор су на коме се многи од ових захтева могу успешно реализовати.

Овде, ипак, морамо нагласити да су, за разлику од наведених организационих решења, комбинована одељења настала као нужност условљена малим бројем ученика у конкретној средини, недостатком учитеља, недостатком простора или неких других фактора, а не као покушај да се наметну као пожељан модел организације образовно-васпитног рада у основном образовању.

Организација образовно-васпитног рада у комбинованом одељењу је једно од најсложенијих и најосетљивијих питања дидактичке теорије и праксе. Њен значај, свакако, превазилази пажњу коју јој посвећују дидактичари и методичари. Она се често не може уклопити у норме по којима је организован рад у чистом одељењу.

Под **организацијом образовно-васпитног рада у комбинованом одељењу** ми ћемо подразумевати такав **начин рада који омогућава постизање оптималних резултата у реализацији циљева и задатака основног образовања и васпитања.**

Тако дефинисан проблем организације може се посматрати са два становишта:

1. Са становишта спољашње организације.
2. Са становишта унутрашње организације.

Спољашња организација образовно-васпитног рада у комбинованом одељењу обухвата све оно што се налази изван сфере директног утицаја наставника (простор, опрема, наставна средства и технички уређаји, наставни план и програм, законски прописи, школски календар, број ученика у одељењу, уџбеници и приручници).

За разлику од спољашње, **унутрашња** организација образовно-васпитног рада у комбинованом одељењу је окренута и оријентисана на стручно-дидактичка разматрања и поступања и обухвата све оно што се, више или мање, налази у сфери директног утицаја учитеља (организација часа, планирање наставних садржаја, припремање за наставу, распоред ученика у учионици, коришћење наставних средстава и тако даље). Унутрашња организација значи организацију самог тока процеса образовања (Пољак). Она је много сложенија, суптилнија и деликатнија од спољашње организације и највећим делом зависи од дидактичко-методичке оспособљености учитеља и његове спремности да продре у законитости процеса васпитања и образовања.

Успех у рад, међутим, условљен је јединством унутрашње и спољашње димензије организације, јер се обе димензије међусобно условљавају и преплићу.

Питања

1. Од које грчке речи потиче реч организација?
2. Са која још четири сродна термина се повезује термин организација?
3. Које елементе садржи спољашња организација наставе у комбинованом одељењу?
4. Шта се сврстава у унутрашњу организацију образовно-васпитног рада у комбинованом одељењу?
5. Да ли је важнија унутрашња или спољашња димензија организације?